

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

MEERJARIG
WERKPROGRAMMA

RAAD VOOR CULTUUR

2006 - 2009

oktober 2006

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De Minister van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap
Mevrouw M.J.A. van der Hoeven
Postbus 90520
2509 LM DEN HAAG

datum: 10 oktober 2006
ons kenmerk: rc-2006.03259/1

onderwerp: *Advies- en werkprogramma Raad voor Cultuur
2006 - 2009*

Geachte mevrouw Van der Hoeven,

Wat zijn de consequenties van de nota *Verschil Maken* voor de positie, taak en werkwijze van de Raad voor Cultuur? Die vraag heeft een centrale rol gespeeld in de discussies van de Raad in het eerste half jaar van zijn nieuwe samenstelling. Twee zaken kwamen daarbij expliciet aan de orde: ten eerste de veranderingen in zijn rol in het Cultuurnotaproces en ten tweede de verwachting dat de Raad meer strategische beleidsadviezen zal uitbrengen en dus ook meer zal opereren voorin het traject van de beleidsontwikkeling. Over dat eerste punt heeft de Raad een apart advies uitgebracht en wacht met belangstelling de politiek-bestuurlijke besluitvorming af. Het tweede punt - dat van de strategische advisering - was een wens die niet alleen door de staatssecretaris voor Cultuur en Media werd verwoord maar ook al leefde bij de Raad zelf en die als aanbeveling eveneens naar voren kwam uit de recente evaluatie van het adviesstelsel van de Rijksoverheid. De voorbereidingen voor die

rol en taak zijn inmiddels ter hand genomen en het eerste resultaat daarvan is het thans voorliggende Meerjarig Werkprogramma 2006-2009.

De Raad is er van overtuigd geraakt dat de dynamiek van beleidsprocessen er om vraagt regering en Kamer in een vroeg stadium te laten weten welke beleidsopties en scenario's er zijn, en hoe beleid en praktijk zich tot elkaar verhouden. Daartoe heeft de Raad naast het jaarlijkse adviesprogramma voor het eerst een meerjarig werkprogramma opgesteld om daarmee, meer dan in het verleden het geval kon zijn, agenderend op te treden. Die explicitering begint met een "credo", een beginselverklaring waarmee duidelijk wordt waar de Raad zijn accenten zal leggen, wat hij belangrijk vindt om op de politieke agenda te krijgen.

In 1995 fuseerden vier adviesraden op de terreinen kunst, erfgoed, media en bibliotheken tot één Raad voor Cultuur, die als zijn missie formuleerde: "De Raad voor Cultuur wil door het adviseren (...) de ontwikkeling van cultuur stimuleren, het behoud van waardevol cultureel erfgoed bevorderen, de betrokkenheid bij cultuur vergroten en de vrijheid van expressie en communicatie waarborgen".

Die missie zal de Raad in de komende periode extensiever opvatten.

Een van de middelen die de Raad gaat inzetten om eerder in contact te komen met beleidsvoornemens uit de politieke arena en opvattingen uit het veld, is het organiseren van debatten op een aantal beleidsterreinen. Zo zal de Raad zijn recente advies over Mediawijsheid in een symposium aan de orde stellen, waarna er avonden volgen over o.a. culturele vorming en de canon, de politieke aandacht voor cultuur, internationaal en intercultureel cultuurbeleid, en de volgende generaties kunstenaars. Het meerjarige werkprogramma van de Raad voor Cultuur zal een "rollende planning" kennen. Op dit moment is nog niet exact aan te geven welke thema's het eerst aan bod komen én gereed zullen zijn en welke nieuwe onderwerpen zich de komende jaren zullen

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

aandienen. Het ligt in de bedoeling het meerjarige werkprogramma te herijken op de momenten dat de regering het jaarlijkse adviesprogramma moet vaststellen en aanbieden aan het parlement. Zo verwacht de Raad de politieke agenda te kunnen beïnvloeden en de aandacht voor kunst en cultuur te stimuleren.

Met vriendelijke groeten,

Els H. Swaab
Voorzitter

Kees Weeda
Algemeen secretaris

MEERJARIG
WERKPROGRAMMA

RAAD VOOR CULTUUR

2006 - 2009

oktober 2006

Inhoud

Deel 1. Werk- en adviesprogramma van de Raad voor Cultuur, 2006-2009	9
1. Uitgangspunten	9
2. Thema's	15
2.1 Intercultureel	15
2.2 Internationaal	16
2.3 Regionaal cultuurbeleid	19
2.4 e-Cultuur/medialisering	21
2.5 Culturele vorming	23
2.6 Instrumentarium Cultuurbeleid	25
2.7 Cultuur en economie	27
3. Debatten en publicaties	30
Deel 2 Sectorale Adviesonderwerpen 2006 – 2007	31
2.1 Inleiding	31
2.2 Archieven	32
2.3 Bibliotheken	34
2.4 Film	36

Deel 1. Werk- en adviesprogramma van de Raad voor Cultuur, 2006-2009¹

1. Uitgangspunten

Het ontstaan van één Raad voor Cultuur uit vier adviesraden op de terreinen kunst, erfgoed, media en bibliotheken, ruim 10 jaar geleden, duidt op de behoefte het begrip cultuur breed te hanteren. Daarbij aansluiting zoekend is als uitgangspunt voor dit advies- en werkprogramma ook een ruime definitie van cultuur gekozen: de Raad vat cultuur op als ‘het geheel van praktijken en gebruiken waarmee de leden van de samenleving betekenis verlenen aan hun historische en sociale bestaan’. Een breed cultuurbegrip, en welke definitie je ook hanteert, er is niet één homogene cultuur. Zelfs binnen de vele ‘deel’culturen van Nederland is er geen sprake van praktijken en gebruiken die door alle leden van die culturele gemeenschap gelijkmatig zullen worden herkend en gedeeld. Een adviesorgaan dat “cultuur” als werkterrein heeft, zal dus terdege rekening moeten houden met de dynamiek van individuele en collectieve processen. En tegelijkertijd moet het oog hebben voor de geschiedenis waaruit die processen voortkomen; zonder een gedegen kennis van wat voorafging, is weinig te begrijpen van wat zich nu afspeelt: continuïteit én vernieuwing zijn de begrippen die de Raad in zijn adviespraktijk in samenhang zal hanteren.²

¹ In deze tekst is op enkele plaatsen gebruik gemaakt van “De nieuwe Wanorde – Globalisering en het einde van de maakbare samenleving” (2006) van prof dr. R. Boomkens, lid van de Raad.

² In zijn opvattingen over de waarde van kunst verbindt de Palestijns-Amerikaanse hoogleraar Edward Said traditie en vernieuwing. Tradities die het waardevolle kader aangeven waarbinnen de normen en waarden van een gedefinieerde cultuur worden overgedragen en vernieuwing opdat een cultuur niet verstart. In een essay, vlak voor zijn dood geschreven, over cultuur, identiteit en geschiedenis formuleert Said een van de kernen in zijn denken als volgt: “De enige manier waarop cultuur niet belemmerd wordt door haar eigen complexe verleden en door de neerbuigende clichés over naïeve verlossing en patriottisme die er vaak bij gehaald worden, is door dat verleden en zijn huidige werkelijkheid te bevatten, mét alle ingewikkeldheden, en er vervolgens op voort te bouwen op een stoutmoedige, onderzoekende, vernieuwende manier. Ik geloof dat Europese cultuur aan het eind van de twintigste eeuw een gelegenheid kan bieden voor verschillende soorten herkenningen, in alle verschillende, actieve betekenissen van dat rijke woord. Al het andere is niet interessant.” Edward Said – denker over grenzen, 1999.

Een onontkoombaar aspect van cultuur is dat mensen een onderscheid maken tussen het ‘andere’ en het ‘eigene’. Het is de uitdrukking van de gelaagdheid van (veranderende) identiteiten van mensen en van groepen en van de wijze waarop ze zich tot elkaar verhouden. Het is van groot belang het ‘andere’ te zien als iets dat een autonome waarde heeft en dat om die reden bescherming verdient, iets dat door de leden van de dominante cultuur niet per se ‘eigen’ hoeft te worden gemaakt om te kunnen bestaan of te worden erkend als een intrinsiek fenomeen van de samenleving.³ Het vraagstuk van de vele verschillende culturele achtergronden gaat over de ingewikkelde heen-en-weer gevoelens van worteling en ontworteld zijn. Steeds complexer wordt de verhouding tussen westerse en niet-westerse kunst en cultuur, die niet alleen naast of tegenover elkaar bestaan, maar die ook mengvormen hebben opgeleverd en nieuwe cultuuruitingen die nog niet te classificeren zijn en die hun plaats opeisen naast het bestaande. Het is bijvoorbeeld goed een discussie te voeren over de canon, maar het is relevant om te beseffen dat die vaderlandse geschiedenis voor veel nieuwe inwoners weinig tot niets betekent. In dit licht is het interessant de mogelijkheid van een interculturele canon te onderzoeken: wat zijn de hoogtepunten uit de geschiedenis van de grootste migrantengroepen en zijn er verbindingen te leggen tussen die canons en de Nederlandse? Evenzeer is het relevant te beseffen dat veel van de autochtone westerse cultuur is beïnvloed door uitingen, opvattingen en gebruiken die vele immigranten de afgelopen eeuwen hebben meegebracht. Die “chaotische veelheid” waarin mensen voortdurend hun identiteit aanpassen en zich een grote verscheidenheid aan opvattingen, gedachten en gedragingen toe-eigenen is voor de samenleving een rijk en dynamisch gegeven. De Raad zal zijn werk- en adviesprogramma vanuit die opvattingen verder ontwikkelen.

³ vgl. Barbara Kirshenblatt-Gimblett over het Los Angeles Festival van Peter Sellars in “Confusing Pleasures.” Muntadas: On Translation--The Audience. Rotterdam: Witte de With Center for Contemporary Art, 1999.

Cultuuruitingen zijn geordend volgens een waardenhiërarchie die de leden van een samenleving hanteren - goed of slecht, mooi of lelijk, waardevol of waardeloos -, en zijn vaak gebonden aan maatschappelijke posities. Het debat over die waardenhiërarchie is in de egalitaire Nederlandse samenleving een ongemakkelijk onderwerp. Zeker de afgelopen dertig jaar is de appreciatie van culturele praktijken in hoge mate onderhevig geweest aan de nivellering die samenhangt met de angst voor elitarisme. Dat is begrijpelijk en er zijn zeer veel positieve connotaties verbonden aan het streven naar maatschappelijke gelijkheid, maar dat zou niet het einde moeten betekenen van een zoektocht naar waarde en betekenis van cultuuruitingen, voor individu en samenleving. In een beschouwing van de culturele gelaagdheid moet die waardenhiërarchie een plaats hebben, juist in verband met vragen rondom cultuurrelativisme en de daarmee samenhangende vermeende verwerping van de “grote verhalen”.

De maatschappelijke werkelijkheid en onze culturele beleving daarvan zijn in de afgelopen twee eeuwen van maakbaarheidsidealen wezenlijk veranderd. Afstand nemen van de maakbaarheidgedachte is één ding, maar breken met een maatschappelijke werkelijkheid die tot in haar fijnste haarvaten door dat ideaal is getransformeerd en nog steeds met de procedures en instrumenten van dat ideaal wordt beheerd en bestuurd, is iets geheel anders. In deze zin verdient een discussie over idealen nog steeds een centrale positie in ons hedendaagse cultuurbeleid.

Maar, dit gezegd zijnde: hoog of laag, duidelijk is in ieder geval dat de populaire cultuur en haar uitingen meer en meer een volwaardige plaats krijgt in het discours over beleid, praktijk en uitvoering. Een ontwikkeling die de Raad toejuicht en in zijn programma's voor de komende jaren zal stimuleren.

De Raad zal pleiten voor een heldere scheiding tussen kunst en cultuur. Natuurlijk, kunst is ingebed in een omvangrijk geheel van institutionele voorwaarden, culturele repertoires, sociale verhoudingen en vooral ook sociale verschillen, dus in die zin

onlosmakelijk onderdeel van een specifiek cultuurpatroon. Maar tegelijk onttrekt kunst zich gelukkig aan de wetten, kaders en regels die andere culturele praktijken beperken. Kunst dient geen ander dan haar eigen doel, stimuleert het verwerven van inzicht in persoonlijke en maatschappelijke posities, stimuleert vragen te stellen, leert te kijken en te zien, te luisteren en te horen en dat alles is van een niet te onderschatten waarde in een tijdperk waarin het rendementsdenken centraal staat. Het is in die spanning en op dat scherp van de snede dat kunstbeleid zich moet verhouden tot een veel breder cultuurbeleid.

In het afgelopen decennium is er een steeds sterkere nadruk komen te liggen op de instrumentele betekenis van kunst. Mede onder invloed van Engelse en Amerikaanse onderzoeken en publicaties wordt veel belang gehecht aan de rol van kunst in processen van “social inclusion”, economische ontwikkelingen, vormgeving van stedelijke infrastructuur etc. Onmiskenbaar is er een positieve invloed en terecht ondersteunt de overheid activiteiten die daarbij een rol spelen. Maar evenzeer dreigt het gevaar dat aan kunst een té groot oplossend vermogen wordt toegekend: de panacee voor alle problemen in de samenleving. En als kunstuitingen dan niet aan die hooggespannen verwachtingen voldoen, is er de kans dat de echte reden om kunst financieel te ondersteunen, namelijk om haar intrinsieke betekenis, uit het zicht verdwijnt. Vanuit zijn – nogmaals gezegd – positieve grondhouding ten opzichte van het uitgangspunt dat kunst een bijdrage kán leveren aan andere beleidsdoelen, zal de Raad in zijn adviezen de aspecten van intrinsieke betekenis benadrukken en pleiten voor het erkennen van de autonome waarde die kunst voor mensen heeft c.q. kan hebben.

Globalisering heeft geleid tot een sterkere focus op de eigen cultuur en als die beweging zich doorzet zal de kleinste culturele nucleus – de eigen groep – nog belangrijker worden. De Raad zal voorbij de vraagstukken van subsidiebeleid en –systematiek die opmerkelijke samenhang tussen globaal en lokaal onderzoeken. Naast, en

misschien door een mondiale eenheid van uitingen van populaire cultuur ontstaat een herleving van nationale en regionale gevoelens en een groeiend verlangen naar historisch houvast. Cultuurbeleid moet met deze paradox rekening houden.

De massamedia bevinden zich midden in een proces van heroriëntatie op hun maatschappelijke rol en positie. Het exponentieel toegenomen aantal radio- en televisiezoekers is oorzaak en gevolg van de heterogenisering van de samenleving. En het gaat nog verder. Er is steeds minder sprake van traditioneel eenrichtingsverkeer van boodschapper - (communicatiemiddel) - ontvanger. Ontvangers die zelf programma's maken en verzenden is allang geen toekomstmuziek meer; broadcasting wordt narrowcasting. Onder invloed van sociale en technologische ontwikkelingen zijn de media een autonome maatschappelijke kracht geworden. Dit proces van 'medialisering' vraagt om extra aandacht in het mediabeleid. De maatschappij wordt meer dan ooit gevormd door media. Hierdoor zou een deel van de bevolking dat niet 'mediawijz' is, de aansluiting bij (een deel van) de maatschappelijke processen kunnen missen. De herkenbare zuilen ter bevordering van de emancipatie in eigen kring zijn vrijwel verkruimeld en de mediaconsumerende burger organiseert zijn of haar kijk- c.q. luistergedrag op basis van gerichte interesse in een programma. Sterker, als de media onvoldoende interessant of adequaat programmeren, nemen de meeste mediawijze consumenten zelf de middelen ter hand en het internet vervangt ruimschoots en gemakkelijk, en met misschien wel een even grote impact, de traditionele communicatietechnieken van de vorige eeuw. In zijn advies over mediawijzheid heeft de Raad gewezen op aspecten en consequenties van deze ontwikkeling en gepleit voor een gerichte en snelle actie van de overheid. De kloof tussen de digigewijden en de digibeten is meer dan een verwaarloosbare scheidslijn tussen mensen die wel en niet gebruik (kunnen) maken van het internet, het dreigt het verschil te worden tussen succesvolle of mislukte maatschappelijke posities. Wie niet nu al

leert omgaan met bijvoorbeeld associatieve zoekstructuren, zal over een aantal jaren de aansluiting kwijtraken en daarmee in een marginale situatie terecht dreigen te komen. In de komende periode zal de Raad zijn advies Mediawijsheid verder uitwerken en bediscussiëren.

Tot zover het kader waarbinnen de komende periode de thema's, adviezen, debatten en publicaties van de Raad voor Cultuur tot ontwikkeling zullen komen. De eerste debatten in de reeks die de Raad voornemens is te organiseren gaan over de medialisering van de samenleving, de relatie tussen kunst en politiek en de waarde van culturele vorming.

2. Thema's

2.1 *Intercultureel*

Introductie

Interculturaliteit staat hoog op de agenda van het cultuurbeleid. Mede als gevolg van het offensieve diversiteitsbeleid van de staatssecretarissen van der Ploeg en Van der Laan is de aandacht voor culturele diversiteit in het veld van kunst en cultuur de laatste jaren toegenomen. Ook de recent verscherpte maatschappelijke tegenstellingen hebben ertoe bijgedragen dat culturele instellingen zich zijn gaan bezinnen op de vraag hoe zij nieuwe Nederlanders nauwer kunnen betrekken bij hun activiteiten. Interculturele programmering komt langzaam op gang en krijgt binnen de ene discipline meer ruimte dan bij de andere. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat de veranderende samenstelling van de Nederlandse bevolking bij veel gevestigde culturele instellingen slechts mondjesmaat wordt weerspiegeld in samenstelling van het personeelsbestand, programmering en publiek.

Is hier sprake van falend beleid, misschien van onwil of is het eerder zo dat de verwachtingen over effectiviteit van het beleid te hoog en misschien onrealistisch zijn geweest? Met andere woorden, heeft het proces van integratie meer tijd nodig dan het gegeven is vanuit politieke scoringsdrang? Wat te vinden van meer algemene reacties uit het culturele veld dat de verantwoordelijkheid voor de oplossing van allerlei maatschappelijke problemen, waaronder integratievraagstukken, niet bij culturele instellingen neergelegd mag worden? Of is het juist tijd voor de culturele sector om zich actief een rol te verwerven en vraagstukken met betrekking tot dit onderwerp niet langer te verwijzen naar het brede welzijnsbeleid? Juist doordat zoveel aspecten onder intercultureel beleid zijn gebracht, lijkt het onderwerp 'één grote hoop' van samengeklonterde problemen te worden, waardoor oplossingen verder weg lijken dan ooit. Naast een grotere visie op intercultureel beleid is daarom ook maatwerk in de uitvoering nodig.

Op 28 juni 2006 heeft de minister van OCW de Kamer geïnformeerd over de maatregelen op de terreinen onderwijs, cultuur en wetenschap die de integratie van nieuwkomers en Nederlanders moeten bevorderen. Specifiek de notitie "Cultuur en diversiteit" gaat in op het gelijknamige actieprogramma. De Raad zal naar aanleiding hiervan nader om advies worden gevraagd.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- Een analyse van de stand van de discussie in Nederland, algemeen en sectoraal, binnen het veld en op beleidsniveau, en in het buitenland.
- Daaraan gekoppeld een inventarisatie van interculturele praktijken in het kunstenveld. Juist omdat er soms totaal verschillende aanpakken en concepten zijn, is dat waardevol voor de analyse.
- Een generieke visie op het belang van interculturaliteit (culturele diversiteit) voor de ontwikkeling van de kunsten en voor de ontwikkeling van culturele competentie van de burger en een vertaling daarvan in de advisering. Tot die visie moet ook behoren de definiëring van cultureel divers beleid.
- Een verbinding tussen culturele diversiteit binnen nationale en internationale context is wenselijk.

2.2 Internationaal

Introductie

In zijn recente advisering over het internationaal cultuurbeleid (icb) heeft de Raad een onderscheid aangebracht tussen praktisch en strategisch internationaal cultuurbeleid. Onder het eerste verstaat hij het beleid dat gericht is op de uitwisseling tussen kunstenaars, culturele professionals en culturele instellingen in Nederland en daarbuiten, op de concrete dialoog binnen de internationale kunstwereld, en op de import en export van kunst(producten.) De

verantwoordelijkheid voor dit praktische beleid kan het beste bij het veld - fondsen, sectorinstituten en koepelorganisaties - liggen. Volgens de Raad is ook een strategisch internationaal cultuurbeleid nodig. Globalisering, de ontwikkeling van politiek-economische machtsconcentraties, van kennis- en experience economie, groeiende tegenstellingen tussen culturen en tegelijkertijd groeiende mondialisering van bepaalde cultuuruitingen, betekenisdragende informatiestromen, massacultuur, toenemende migratie en multi-etnisering van samenlevingen over de gehele wereld, toenemende wederzijdse beïnvloeding van culturen: al deze zaken vragen de aandacht van de overheid, van lokaal tot internationaal. De Raad pleitte al eerder voor een nauwere samenwerking van de ministers aan wier beleidsterrein deze ontwikkelingen raken: Economische Zaken (EZ), Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), en Buitenlandse Zaken (BZ) en voor een pregnantere positie van het cultuurbeleid in het kabinetsbeleid.

Op 11 mei 2006 hebben de staatssecretaris voor Europese zaken en de staatssecretaris van OCW hun visie uitgebracht op het internationaal cultuurbeleid. In deze visie zijn een aantal elementen uit het eerdere raadsadvies over dit onderwerp opgenomen waaronder het onderscheid in strategisch en 'praktisch' beleid.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- Globalisering, onder meer tot uitdrukking komend in de handelsliberalisering in het kader van de WTO/GATT (**General Agreement on Tariffs and Trade**), laat zich ook gelden op het vlak van cultuur. Sommigen vrezen dat in het spanningsveld van cultuur en economie het belang van culturele diversiteit ondergeschikt wordt gemaakt aan economische belangen. Daartegenover wordt door anderen het standpunt verdedigd dat juist liberalisering van de markt een impuls kan geven aan culturele diversiteit in mondiaal verband. Wat is de stand van zaken op dit punt in het beleid?

De Raad zal tegenover dit vraagstuk van kansen en bedreigingen van de globalisering een standpunt gaan innemen.

- De voortdurende internationale migratie vraagt om een bezinning op de vraag hoe wij ons verhouden tot de buitenwereld, in het bijzonder tot culturen waaruit grote groepen nieuwe Nederlanders afkomstig zijn. Vragen als hoe blijven we namens en mét onze cultuur in dialoog met andere culturen en hoe definiëren we onze cultuur op het internationale podium, komen daarbij aan de orde.
- Ook vraagt het culturele aspect van Europa om aandacht. Op welke wijze verhouden de praktijk van de cultuur en het cultuurbeleid in Nederland zich tot deze Europese context en hoe worden zij beïnvloed door Europese ontwikkelingen? De kansen en risico's voor de Nederlandse cultuur en de instellingen op dit terrein moeten in beeld worden gebracht. Evenals de bestuurlijke strategieën die kunnen worden ontwikkeld als reactie op de veranderende verhouding tussen Europa en de nationale overheid en de instellingen. Hoe wordt vorm gegeven aan de samenwerking met Vlaanderen en Suriname?
- Is de infrastructuur voor de uitvoering van praktisch en strategisch internationaal cultuurbeleid berekend op de omgang met eerder genoemde vraagstukken? Daarbij is aan de orde hoe de verhouding tussen overheid en de ondersteunende instellingen in de culturele sector, waaronder de SICA, wordt vormgegeven. En welke rol is hier weggelegd voor de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland? Beoordeeld moet worden of de huidige samenwerking tussen de ministeries van OCW en BZ bij de invulling van die posten effectief is.

2.3 *Regionaal cultuurbeleid*

Nieuwe verhoudingen tussen Rijk, Provincies en Gemeenten.

Introductie

Regionaal cultuurbeleid vanuit landelijk perspectief komt onder meer tot uitdrukking in de convenanten die de rijksoverheid met de andere overheden afsluit in het kader van de Cultuurnota. De bestuurlijke partners beschouwden dat als een niet geheel bevredigende situatie, reden om naar andere parameters te zoeken op basis waarvan de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de culturele infrastructuur van een regio of een stad beter tot haar recht kan komen.

Daarom is in 2006 tussen OCW, IPO en VNG afgesproken dat de Raad, voorafgaand aan iedere Cultuurnota, een gefundeerde analyse zal maken waarin het culturele bestel zowel vanuit de invalshoek van de afzonderlijke sectoren als vanuit het voorzieningenniveau in regionaal en landelijk perspectief wordt belicht. OCW heeft het voornemen om samen met IPO en VNG de Raad daartoe om advies te vragen.

Een mogelijkheid zou zijn dat de Raad zijn sectoranalyse koppelt aan een analyse van de infrastructuur van de desbetreffende convenantsgebieden (wie doet wat, waar en waarom.) Interessant zou zijn om na te gaan of het mogelijk is de culturele identiteit van een gebied een rol te laten spelen in de beslissing over de vraag welke voorzieningen waar het best tot hun recht komen.

In de inleiding signaleert dit werkprogramma de opmerkelijke relatie tussen globalisering en de parallel lopende groeiende focus op de eigen regionale c.q. lokale cultuur. De Raad heeft de ambitie die relatie nader te onderzoeken.

In, maar ook al vóór de nota *Verschil Maken* heeft de staatssecretaris zich regelmatig uitgelaten over de wenselijkheid om de bestuurlijke relatie tussen de landelijke en de regionale/lokale overheden te vernieuwen. En in de nota *Meer dan de som* heeft zij gezegd de ontwikkeling naar regionale profilering toe te juichen. De vraag die zich aandient is in welke mate de oude spreidingsgedachte

nog geldig moet zijn. De ideologische en demografische redenen die in de jaren zestig en zeventig aan de spreidingsgedachte van kunst en cultuur ten grondslag hebben gelegen, lijken in zijn algemeenheid niet langer actueel.

Ook vanuit diverse sectoren zwelt de roep aan om een nieuw evenwicht te vinden tussen de bestuurlijke verantwoordelijkheden van respectievelijk het Rijk, de provincies en de gemeenten. Vanuit de sector podiumkunsten is bijvoorbeeld een grote behoefte om ten behoeve van de infrastructuur en ten behoeve van een betere afstemming tussen aanbod en afname de huidige verdeling tussen de overheden aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Het vraagstuk van landelijk en regionaal cultuurbeleid kenmerkt zich tot op heden door een sterke bestuurlijk-instrumentele inslag, doorgaans gericht op de zogenoemde convenanten. Tot nu toe zijn er steeds drie elementen geweest in de discussie over de regionale convenanten. Het minst interessante, maar soms wel gebruikt door de "perifere" landsdelen, is het financiële argument dat Noord-, Zuid- en Oost-Nederland ten onrechte minder geld kregen (verhoudingsgewijs) dan de rest van Nederland. Het is zeer de vraag of dat als reële basis moet worden beschouwd. Het tweede element is het idee van de eigen profielen. Kunst ontstaat in een creatief proces dat per regio heel verschillend kan zijn; dat kan te maken hebben met kenmerken als taal, landschap, monumenten, en stadscultuur. Het cultuurbeleid moet de potenties in de betreffende gebieden stimuleren.

De derde invalshoek is die van de basisvoorziening. Niet elke regio hoeft een operavoorziening te hebben of een rijksmuseum. Maar elke regio moet wel kunnen beschikken over een voorzieningenniveau van voldoende omvang, niet alleen voor het publiek maar ook omdat kunstenaars buiten hun eigen werk actief zijn in het culturele leven, met elkaar en anderen samenwerken en daarmee een impuls geven aan culturele en maatschappelijke vernieuwingen in een gebied.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- In maart van dit jaar presenteerden OCW, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een *Algemeen kader interbestuurlijke verhoudingen cultuur*. Hierin kondigen de drie overheidslagen gezamenlijk aan om volgens een nieuwe richtlijn overleg te voeren over het meerjarige cultuurbeleid. Zoals in de nota *Verschil Maken* is aangekondigd, neemt OCW zich voor om voorafgaand aan iedere Cultuurnota een analyse van het culturele bestel te laten produceren, die geschreven moet worden vanuit de invalshoek van de afzonderlijke sectoren én vanuit de invalshoek van het regionale en landelijke voorzieningenniveau. Volgens het *Algemeen Kader* overleggen OCW, IPO en VNG over de vraagstelling voor en de uitvoering van deze analyse, die de basis moet vormen voor verder overleg over de beleidsmatige consequenties voor de invulling van het uiteindelijke subsidieplan waar het programma's met een gemeenschappelijk belang voor rijk, provincies en gemeenten betreft. Indien van toepassing kan een advies van de Raad voor Cultuur hierin worden betrokken.
- Het is de vraag of de Raad aandacht aan bovenstaand onderwerp zal besteden in het licht van een herziening van het subsidiestelsel. Zo ja – dan zou de Raad in het kader van de zogenaamde sectoranalyses (publicatie voorjaar 2007) een vooradvies uitbrengen, dat weer aan de basis ligt van een volgend Cultuurnota-advies.

2.4 e-Cultuur/medialisering

Introductie

De Raad bracht in respectievelijk 2003 en 2006 lijvige adviezen uit over eCultuur ('Van i naar e: Over de digitalisering van cultuur en de implicaties voor omgang met de media.') en mediawijsheid

(‘Mediawijsheid. De ontwikkeling van nieuw burgerschap’). De inhoud van beide adviezen is onverminderd actueel en urgent en vraagt om een voortvarend vervolg bij zowel OCW als in het veld. Het overheidsbeleid in relatie tot digitalisering is nog altijd niet ontkokerd: het beleid dat zich richt op digitalisering van informatie in de erfgoedsectoren heeft bijvoorbeeld geen enkele connectie met het beleid dat de internetactiviteiten van de publieke omroep faciliteert.

Maar er is ook beter nieuws. Zo ronden de Erasmus Universiteit Rotterdam en het Sociaal en Cultureel Planbureau eind 2006 een onderzoek af dat ze in opdracht van OCW uitvoeren en dat zich richt op de sectoren cultureel erfgoed, kunsten, bibliotheken en omroep.

Het huidige overheidsbeleid op het terrein van cultuur en media is sterk beïnvloed door het idee van een publiek domein dat de zorg van de overheid behoeft en dat zich kenmerkt door kwaliteit, diversiteit en toegankelijkheid. Met de voortschrijdende digitalisering van media en cultuur, de toename en differentiatie van distributiekanaalen en het wegvallen van schaarste als legitimatie voor overheidsbemoeienis, rijst de vraag echter hoe de overheid de functies en waarden in het digitale domein kan waarborgen die ze van belang acht. Bovendien is de overheid steeds minder de vanzelfsprekende eigenaar van ‘publieke informatie’. Particuliere bedrijven kopen deze steeds vaker op en kunnen vervolgens bepalen onder welke voorwaarden zij informatie beschikbaar stellen. In deze veranderende verhoudingen verschuift het accent van burger naar klant.

In ieder geval is het zaak dat de wetgeving rond auteursrecht wordt heroverwogen, een onderwerp dat is ondergebracht bij het thema ‘Cultuur en economie’ en dat onder meer in zal gaan op de kansen en risico’s van initiatieven als *creative commons* en *open source software*. Overigens heeft het thema eCultuur implicaties voor verschillende domeinen binnen de cultuursector (en deels daarbuiten) en daarmee voor meerdere onderwerpen in het werk- en adviesprogramma van de Raad.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- Aanhoudende aandacht van de Raad voor eCultuur is hoe dan ook noodzakelijk, waarbij de hoofdvragen zijn: welke consequenties hebben allerlei vormen van digitalisering in relatie tot het publieke domein, wat kan beleid daarin betekenen en op welke fronten?
- Projecten in het kader van Digitale Pioniers, de Europese projecten op het gebied van cultureel erfgoed (onderzoeksonderwerpen: *intelligent heritage, contextual digital information, natural and enjoyable interaction, create/recreate, large-scale and distribution systems, persistent and perpetual access*) en digitale bibliotheken.
- Het verbreden van de aandacht voor het begrip “mediawijsheid”, waarmee een eerste begin wordt gemaakt met een symposium in oktober 2006.

2.5 **Culturele vorming**

Introductie

De beleidstraditie van OCW over het onderwerp culturele vorming is evenals de adviestraditie van de Raad sterk instrumenteel van aard, gericht op de culturele infrastructuur en de verankering in het onderwijs. Dat is historisch verklaarbaar: educatoren in alle cultuursectoren zijn bezig met een inhaalslag van 'lespakketontwikkelaars aan het eind van de productieketen' tot medebepalers van productie en programmering van cultuur. In de loop van dat emancipatieproces heeft zich een krachtige ondersteunende infrastructuur ontwikkeld. Ook het 'thematische' karakter van het beleidsterrein draagt bij aan de instrumentele benadering: niet belang en ontwikkeling van cultuur staan voorop, maar het belang van cultuuroverdracht op zich.

Op academisch niveau bestaat de laatste jaren steeds meer belangstelling voor de wijze waarop cultuuroverdracht daadwerkelijk plaatsvindt. Waar mogelijk worden nieuwe

zienswijzen en onderzoeksresultaten door brancheorganisaties en sectorinstituten vertaald in praktische aanbevelingen voor onderwijs en culturele instellingen (bijv. leerstijlen van Kolb en meervoudige intelligentie van Gardner). De vraag die zich aandient is in hoeverre dit aloude paradigma van de culturele vorming toe is aan herijking. Dat hangt uiteraard samen met onder andere de eerder genoemde waardenhiërarchie, met smaakpreferenties, met de positie van kunst in de samenleving, met processen van emancipatie. In het advies 'Mediawijsheid. De ontwikkeling van nieuw burgerschap.' (juli 2005) kwam de Raad tot de aanbeveling het begrip media-educatie te vervangen door mediawijsheid – om duidelijk te maken dat het niet alleen gaat om jongeren en onderwijs – en stelde hij nadrukkelijk dat doel en noodzaak van mediawijsheid niet liggen in de omgang met media zelf, maar 'in het kunnen participeren in het maatschappelijk proces'. Bovendien legde de Raad in dit advies een direct verband tussen consumptie en productie van 'media-inhouden'. De Raad zal bezien of en in hoeverre dit gedachtegoed kan worden toegepast op cultuureducatie en amateurkunst in de verschillende cultuursectoren.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- De Raad zal nagaan welke lessen er kunnen worden getrokken uit het Actieplan Cultuurbereik.
- In hoeverre werkt de canon door in de praktijken van de culturele instellingen? In hoeverre verhouden traditie en vernieuwing zich tot elkaar? En vooral: wat voor consequenties zou dat moeten hebben voor cultuureducatieve activiteiten ván en voor het onderwijs?
- De invloed van jongerencultuur en cultureel divers cultuuraanbod op de 'gevestigde' cultuur. Verandert de gevestigde cultuur of ontstaan er verschillende leefwerelden? Bijvoorbeeld: de gebouwde culturele infrastructuur past niet bij de belevingswereld van jongeren.
- Bij een heroriëntatie op publieksbereik is de vraag aan de

orde of er verschuivingen zijn in het paradigma van kwaliteit en kwantiteit (dus bij bezuiniging liever één voorstelling minder maar wel goede educatie?).

2.6 Instrumentarium Cultuurbeleid

Introductie

Het cultuurbeleid van de rijksoverheid heeft tot doel het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen en het sociaal en geografisch spreiden of verbreiden van cultuuruitingen. De Wet op het specifiek cultuurbeleid noemt daarbij overwegingen van kwaliteit en verscheidenheid als leidende beginselen. Tot het instrumentarium van het cultuurbeleid behoort het verstrekken van gelden, zoals de meerjarige subsidies in het kader van de Cultuurnota. Discussies over cultuurbeleid en cultuurpolitiek spitsen zich vaak toe op de subsidiesystematiek, zoals nu voor een groot deel gebeurt in de actuele discussie over *Vershil maken* en de zogenoemde Juni-brief. Maar het is de vraag of allocutie door middel van subsidiëring in alle gevallen het meest effectieve beleidsinstrument is. Ook andere instrumenten kunnen worden aangewend. Te denken valt aan (fiscale) wet- en regelgeving, het verstrekken van leningen, het toekennen van bevoegdheden (bijvoorbeeld aan fondsen), aankopen, opdrachten, prijzen, projecten en actie- of stimuleringsplannen, het stimuleren en faciliteren van (wetenschappelijk) onderzoek, het stimuleren van particulier initiatief (mecenaat, particuliere fondsen, vrijwilligerswerk) en van het bedrijfsleven (sponsoring, maatschappelijke verantwoordelijkheid), en het ontwikkelen van culturele competenties.

In 2004 heeft het ministerie van OCW de brochure *Cultureel schenken, nalaten en beleggen* gepubliceerd, waarin staat beschreven welke fiscale voordelen burgers en bedrijven kunnen krijgen wanneer zij investeren in cultuur. De mogelijkheden om

cultureel te beleggen zijn echter nog beperkt; initiatieven van banken voor een cultureel fonds komen nu pas op gang. De Kunsthal en - zeer recent - de Triodos Bank zijn de eerste initiatiefnemers van culturele beleggingsfondsen.

De vraag wat effectieve instrumenten zijn hangt samen met het feit dat cultuurbeleid zich niet langer beperkt tot de ontwikkeling van kwaliteit en het verspreiden van cultuuruitingen. In toenemende mate worden verbanden gelegd tussen culturele kwaliteit, sociale kwaliteit en economische ontwikkeling. Op allerlei terreinen heeft cultuurbeleid raakvlakken met ander overheidsbeleid. In het kader van het project Cultuur en School wordt vanuit verschillende beleidsterreinen (cultuur en onderwijs) gewerkt aan de culturele vorming. Op het terrein van cultuur en economie is een start gemaakt met gezamenlijk beleid. Met het oog op het ontwikkelen van kansen op het gebied van cultuur en economie worden als instrumenten genoemd: het bevorderen van een tolerant klimaat, het stimuleren van een creatieve klasse, en het bevorderen van ontkokering tussen beleidsterreinen (dwarsverbanden leggen, netwerken stimuleren).

Bij het voorbereiden en vaststellen van wet- en regelgeving wordt echter onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen van bepaalde maatregelen voor de cultuursector. Hoe had de danswereld moeten omgaan met het arbovoorschrift dat stelt dat werknemers niet meer dan 25 kilo mogen tillen? Wijzigingen in de sociale wetten en regels leiden tot hogere personeelskosten; in tegenstelling tot het bedrijfsleven kan de kunstsector deze kosten niet doorberekenen aan de consument.

In breder verband kunnen andere thema's die de Raad van groot belang acht bij de ontwikkeling van kunst en cultuur - van medialisering van de samenleving tot het debat over de waardenhiërarchie van cultuuruitingen - ertoe leiden dat de traditionele instrumenten van het cultuurbeleid ter discussie komen te staan en het ontwikkelen van nieuwe instrumenten

opportuun wordt. De Raad zal het aspect instrumentarium van het cultuurbeleid per thema consequent aandacht geven.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- In het Adviesprogramma 2006 staat dat de Raad thema's en sectorale agenda's zal uitwerken die richting kunnen geven aan het langetermijn cultuur- en mediabeleid. De vraag naar de (gewenste) uitgangspunten en doelstellingen van het cultuur- en mediabeleid gaat vooraf aan de vraag naar het geschikte instrumentarium. Daarbij is het zinvol een inventarisatie te maken van onderzoek naar instrumenten in relatie tot doelstellingen. Welke instrumenten passen bij de verschillende doelstellingen van het cultuurbeleid?
- Is cultuurbeleid dat tot doel heeft 'de culturele factor in de samenleving te versterken' niet meer gebaat bij een optredende overheid dan bij een terugtrekkende overheid?
- Welke dwarsverbanden zijn er tussen het cultuurbeleid en andere onderdelen van het regeringsbeleid?
- Welke instrumenten zetten andere landen in bij hun cultuurbeleid?
- Wat zijn de voors en tegens van het voeren van cultuurbeleid via de financiële instrumenten van andere beleidssectoren? Te denken valt aan de brede doeluitkeringen voor stedelijk en landelijk gebied (Grote Stedenbeleid).

2.7 Cultuur en economie

Introductie

Verreweg de meeste cultuurproducten komen tot stand zonder directe cultuursubsidies van de overheid. De creatieve industrie die deze producten voortbrengt kan worden gezien als een verzameling van bedrijven die waarde genereren door betekenis, identiteit of een ervaring toe te voegen aan producten en diensten. Deze creatieve industrie groeit in termen van werkgelegenheid. Creativiteit speelt

een steeds grotere rol in het bedrijfsproces van niet-creatieve sectoren en het aandeel van de creatieve klasse in de werkgelegenheid is zeer hoog in Nederland. Cultuur heeft ook een indirecte economische betekenis, die tot uiting komt in de aantrekkelijkheid van steden met een behoorlijk cultureel voorzieningsniveau voor de creatieve klasse. Zo dragen bijvoorbeeld cultureel erfgoed en podiumkunsten bij aan lokale economische groei. Veel grote steden en regio's in Nederland zien kansen voor de werkgelegenheid en creativiteit in hun stad/regio. Zij ontwikkelen programma's voor de lokale creatieve industrie. Ook de rijksoverheid ziet mogelijkheden. Met de nota *Ons creatieve vermogen* (oktober 2005) willen de bewindslieden van OCW en EZ de economische kansen van cultuur beter benutten.

Met een programma voor de creatieve industrie moeten actief verbindingen worden gelegd tussen economie en cultuur. Verder heeft het programma als doel de financieringsmogelijkheden voor creatieve bedrijven te vergroten, de randvoorwaarden rondom intellectueel eigendom te verbeteren, internationalisering te intensiveren en het culturele management verder te professionaliseren.

Vraagstukken waarop de Raad zich zal concentreren:

- Omdat de beleidsbrief *Ons creatieve vermogen* vrijwel onmiddellijk naar instrumenten 'grijpt' is het – uitgaand van noodzakelijke aandacht voor zowel intrinsieke als extrinsieke waarden van cultuur – nodig een stap terug te doen: wat zijn eigenlijk de uitgangspunten? De economische waarde van cultuur staat centraal in de brief, maar hoe zit het met de culturele waarden in de economie? Welke bijdragen leveren kwaliteit, betekenisgeving en niet-technologische innovatie bijvoorbeeld? En hoe voorkomen we dat culturele waarden ondergeschikt worden gemaakt aan economische belangen?
- Door digitalisering en medialisering komt de bescherming

van het intellectuele eigendom steeds meer onder druk te staan. Wat betekent dat voor de wetgeving rond auteursrecht? Welke gevolgen heeft een mogelijke versterking van de positie van de maker voor brede toegankelijkheid van producten die ten dele met publiek geld zijn gemaakt? Welke kansen en bedreigingen bieden nieuwe initiatieven als *creative commons* en *open source software*? Wat versterkt de mogelijkheden voor innovatie? In het advies over auteurscontractenrecht, dat in oktober 2006 uitkomt, zullen enkele van deze vragen zijdelings aan de orde komen.

- In oktober 2005 heeft de UNESCO een conventie over culturele diversiteit aangenomen die beoogt waarborgen te creëren voor regeringen om hun eigen cultuur te promoten en te beschermen tegen buitenlandse concurrentie. Hoe kunnen we het belang van culturele diversiteit afwegen tegenover economische belangen? Wat zijn de gevolgen voor de creatieve industrie (vooral de audiovisuele- en media-industrie)? Wat betekent de conventie voor de cultuurpolitiek van afzonderlijke lidstaten?
- In relatie tot sleutelgebieden van de creatieve industrie, zoals media en vormgeving, spelen digitale ontwikkelingen een centrale rol. Hoe kunnen het eCultuurbeleid en de beleidsontwikkeling voor de creatieve industrie aansluiting bij elkaar vinden?
- Gemeentelijke en provinciale overheden maken zich sterk voor lokale en regionale clusters van creatieve industrie. De Tweede Kamer ziet graag creatieve kansenzones. Wat is daarbij de rol van de rijksoverheid? Waar en hoe kunnen rijk, provincies en gemeenten samenwerken?

3. Debatten en publicaties

Eerder in het beleidstraject opereren betekent ook eerder in gesprek gaan. De Raad heeft veel contacten in de sectoren van de culturele wereld, en door de jaren heen zijn velen als raads- of commissielid vaak langjarig bij het raadswerk betrokken geweest. Hun deskundigheid en die van vele anderen wil de Raad (weer) aanwenden in zijn gedachtevorming over de onderwerpen die de komende jaren in het cultuurbeleid aan de orde zouden moeten komen. Daarom organiseert de Raad in samenwerking met een aantal debatcentra in het land de komende jaren bijeenkomsten waar raads- en commissieleden in gesprek gaan met betrokkenen, belangstellenden en partners in het cultuurbeleid over onder andere internationaal -, intercultureel- en regionaal cultuurbeleid, medialisering, culturele vorming, instrumentarium cultuurbeleid, cultureel erfgoed, cultuur en (kennis-)economie. Het streven is de komende drie jaar vijf tot zeven verschillende debatten (publieksdebatten, expertmeetings) per jaar te organiseren in verschillende debatcentra in het land. Daarnaast zal de raad de genoemde thema's en onderwerpen uitdiepen in een reeks publicaties, die het karakter zullen hebben van verkenningen, essays of korte studies.

Deel 2 Sectorale Adviesonderwerpen 2006 – 2007

2.1 *Inleiding*

Alvorens een overzicht te bieden van de te verwachten sectorale beleidsadviezen 2007 wordt allereerst een zeer beknopt beeld gegeven van alle andere werkzaamheden die de Raad in 2007 dient uit te voeren.

Zo vloeien er werkzaamheden voort uit de lopende cultuurnotaperiode 2005-2008. In 2006 en 2007 zal de Raad bijvoorbeeld circa 450 zogenoemde monitorgesprekken moeten voeren met alle door het rijk gesubsidieerde instellingen. Verder zal de Raad om advies worden gevraagd over tussentijdse beleidsplannen van deze instellingen, onder andere in de sectoren dans en musea.

Daarnaast zal de Raad zoals te doen gebruikelijk uitvoeringsadviezen uitbrengen die voortvloeien uit de Archiefwet, de Monumentenwet en de Wet tot Behoud van Cultuurbezit. Op 24 juli 2006 heeft de Raad de staatssecretaris van OCW geïnformeerd over een andere werkwijze rond de uitvoeringsadviezen op het gebied van de Archiefwet en de Monumentenwet die niet alleen tot meer doelmatigheid moet leiden maar ook tot meer beleidsmatige adviezen. Niet vastgelegd in de wet maar inmiddels een ongeschreven regel is dat de Raad jaarlijks, doorgaans op 1 september, om advies wordt gevraagd over de Meerjarenbegroting van de landelijke publieke omroep.

Voor het resterende deel van 2006 en voor 2007 staan al enkele adviezen gepland, op basis van aankondigingen in de brief Verschil maken d.d. 2 juli 2006. Het gaat hier om het uitbrengen van de vierjaarlijkse sectorverkenningen inclusief het aangeven van de basisinfrastructuur in de cultuursector die directe rijksverantwoordelijkheid behoeft. Ook is een adviesaanvraag

aangekondigd over de instrumentele uitwerking van de museumnota 'Bewaren om te weeg te brengen' en over het operationeel plan van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) voor de integratie van het blindenbibliotheekwerk in het stelsel van openbare bibliotheken. Onduidelijk is nog of de Raad om advies zal worden gevraagd over de uitwerking van het monumentenselectiebeleid of dat de Raad met een ongevraagd advies zal komen.

De Raad zal in ieder geval op verzoek van de staatssecretaris van OCW uiterlijk 1 december 2006 advies uitbrengen over de herziening van de tentatieve lijst werelderfgoed (UNESCO).

Op de terreinen archieven, bibliotheken en film heeft de Raad de volgende beleidsadviezen voorzien. Er zal nog nader overleg plaatsvinden over de adviesaanvragen.

2.2 *Archieven*

Onder de noemer 'naar een publiekgericht archiefbestel' heeft OCW de laatste vijf jaar een gericht veranderingsbeleid gevoerd ten aanzien van het archiefbestel. Professionalisering en verbetering van de dienstverlening stonden daarbij centraal. Dat heeft onder andere geleid tot een groot aantal fusies van veelal zeer kleinschalige archiefinstellingen. De klassieke, en door de Archiefwet voorgeschreven, verdeling van het archiefbestel in archieven van gemeenten, waterschappen en rijksoverheid is daarmee eigenlijk achterhaald.

Ook de digitalisering van archieven leidt tot grote veranderingen in de archiefsector. Zo worden instellingen in toenemende mate onderdeel van netwerken van cultuurproductie en staan zij steeds minder op zichzelf. Steeds meer onderdelen van hun collecties worden sectorbreed toegankelijk gemaakt of zijn opgenomen in

breed bevroegbare informatie- en zoeksystemen. Afzonderlijke archiefinstellingen kunnen niet langer de volle financiële en organisatorische lasten en verantwoordelijkheden dragen voor de toegankelijkheid van hun collecties. Ook de rol van ondersteunende instellingen in het archiefwezen wijzigt door de digitalisering. De grootste en meest ingrijpende veranderingen op archiefgebied voltrekken zich op het gebied van de archiefvorming. Archieven worden in toenemende mate digitaal gevormd. Het beheer van digitaal gevormd archief roept veel vragen op. Wie is verantwoordelijk voor de authenticiteit, de betrouwbaarheid en duurzame toegankelijkheid van grote databases waar veel verschillende organen gegevens aan toe voegen en uit putten? Wat is de toegevoegde waarde en de functie nog van een archiefbewaarplaats voor archieven die niet fysiek bewaard worden? Zeker ten aanzien van overheidsarchieven wegen dergelijke vragen zwaar. De overheid heeft de plicht zich te verantwoorden tegenover volksvertegenwoordiging en burgers. Digitalisering faciliteert die verplichting, maar verzwaart hem ook doordat de burger van de Google-generatie steeds veeleisender wordt. De ministeries van OCW en Binnenlandse Zaken bereiden een gezamenlijke Visienota Archiefbeheer voor die ingaat op de uitdagingen waarvoor de overheidsadministratie zich in dit digitale tijdperk gesteld ziet. De aanbieding van die nota aan de Tweede Kamer in het najaar zal aanleiding zijn voor een adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur, en mogelijk ook aan de Raad voor Openbaar Bestuur. Naar aanleiding van de Visienota zal een breed advies over het archiefbestel als geheel worden uitgebracht. De mogelijkheden voor een gezamenlijk advies met de Raad voor Openbaar Bestuur worden onderzocht.

2.3 *Bibliotheken*

Toegankelijkheid informatie

Actuele ontwikkelingen maken een vervolg op de raadsadviezen uit 2001 over toegankelijkheid van informatie (als grondrecht) noodzakelijk. Zo is een verschuiving gaande van een aanbodgericht naar een meer vraaggeoriënteerd of zelfs vraaggestuurd medialandschap. Ingrijpender nog is de verschuiving van een publiekgeoriënteerd informatie- en medialandschap naar meer privaat en commercieel georiënteerde en georganiseerde sectoren. Dit heeft gevolgen voor de functies die bibliotheken uitoefenen en uiteindelijk ook voor de publieke toegankelijkheid van informatie. Tevens komt de vrije toegankelijkheid van informatie onder druk te staan door aanscherping van wetgeving in verband met terreurbestrijding (bijvoorbeeld de verplichting aan bibliotheken om informatie over uitleningen desgevraagd af te staan). De invloed van digitalisering op de toegankelijkheid van informatie en op de posities van instellingen die zich met het produceren of distribueren van informatie bezighouden (zoals ook de omroepen) vormt een belangrijk aandachtsgebied dat verder reikt dan alleen de bibliotheeksector.

Visie op digitalisering

(Massa)digitalisering heeft grote gevolgen voor de gehele distributie en logistiek in de bibliotheeksector. Het ontbreekt in de bibliotheeksector echter nog aan een duidelijke focus op digitalisering en de mogelijkheden en gevolgen hiervan voor het gehele stelsel (ook wat betreft het collectiebeleid). Er is een duidelijke visie nodig op nieuwe ontsluiting- en distributievormen en op nieuwe depotstructuren: er zou een centrale depotfunctie moeten komen (met de Koninklijke Bibliotheek als top) met een omvangrijke collectie digitaal toegankelijk materiaal, dat via de (openbare) bibliotheken, gekoppeld aan landelijk lenen, toegankelijk is.

Apart probleem vormen de collecties van 'oude werken' die zich in

diverse bibliotheken (openbaar, universitair, privaat) bevinden en bij gebrek aan middelen nog niet of slechts gedeeltelijk zijn gedigitaliseerd (o.a. Erasmuscollectie, Hugo de Groot-collectie, Ets Haim, collecties van WSF-bibliotheken, de drie WBC-beschermde collecties). De Raad heeft in zijn Cultuurnota-advies meer aandacht bepleit voor de massadigitalisering van deze collecties. Een advies waarin deze nieuwe horizon voor het openbaar bibliotheekwerk wordt geschetst, valt te koppelen aan de bibliotheekvernieuwing (de inhoudelijke component) en de problematiek van het digitaal cultureel erfgoed zoals dat in meer sectoren speelt.

Stelsel van openbare bibliotheken (inclusief wetgeving)

In een recent raadsadvies (april 2006) over de evaluatie van de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) pleit de Raad voor een analyse van het stelsel van openbare bibliotheken. Welke inrichting en taakverdeling zijn nodig voor een samenhangend, adequaat en efficiënt bibliotheekstelsel dat de ontwikkelingen van deze tijd aankan en waarin de uitkomsten van het vernieuwingstraject kunnen worden gewaarborgd en verankerd?

Daarbij is tevens een herbezinning noodzakelijk op de grondslag van het stelsel, het wettelijke kader. Overwogen zou moeten worden de taak van het bibliotheekwerk op hoofdlijnen te omschrijven (grondrechten, infrastructuur, taken en randvoorwaarden) en wettelijk vast te leggen, om zo de gewenste dienstverlening - ook op decentraal niveau - te waarborgen.

De staatssecretaris van OCW heeft in haar reactie op het raadsadvies laten weten dat de door de Raad aanbevolen analyse dient plaats te vinden en dat aparte bibliotheekwetgeving een optie kan zijn. Zij achtte het echter prematuur om dit onderwerp meteen ter hand te nemen en zou beide thema's onder de aandacht brengen van haar ambtsopvolger. De najaar 2006 al in ander verband uit te voeren sectorverkenning kan als opmaat dienen voor een dergelijke stelselanalyse.

Bibliotheekvernieuwing

De Raad heeft het proces van bibliotheekvernieuwing - ingezet met een raadsadvies in 1998 - de afgelopen jaren nauwlettend gevolgd, maar zich in zijn advisering afzijdig gehouden. Enerzijds om het proces niet te verstoren, anderzijds omdat het proces zich nog grotendeels op decentraal niveau afspeelde. Inmiddels heeft de herziening van het stelsel zijn eerste vruchten afgeworpen, zoals de vorming van basisbibliotheken en provinciale serviceorganisaties. De inhoudelijke vernieuwing moet de komende tijd gestalte krijgen.

In 1998 is de Raad gevraagd te beoordelen in hoeverre het huidige stelsel voldoende is toegerust (en ingericht) om aan de eisen van het digitale tijdperk te voldoen. Als het proces eind 2007 ten einde loopt, is de tijd aangebroken om te kijken of de herstructurering heeft opgeleverd wat ermee was beoogd. Is de sector in de nieuwe constellatie beter uitgerust om op zijn veranderende omgeving in te spelen? Het antwoord op deze vraag zal niet eenduidig zijn omdat het vernieuwingsproces zich op meerdere niveaus (gemeentelijk, provinciaal, landelijk) afspeelt en elk in eigen tempo. Hierbij zal de Raad ook gebruik maken van de eindrapportage van de Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing.

2.4 *Film*

Talentontwikkeling

In haar zogenoemde Filmbrief (maart 2006) kondigt de staatssecretaris van OCW aan dat de Raad om advies zal worden gevraagd over 'talentontwikkeling en hoe een kwaliteitsverbetering op het gebied van scenario's te realiseren' is. De aanleiding voor deze vraag is tweeledig: enerzijds het feit dat in de Filmbrief niet kon worden ingegaan op de opleidingssituatie in de filmsector, terwijl deze wel aandacht behoeft, en anderzijds het feit dat de staatssecretaris een andere, minder inhoudelijke rol wil voor het Nederlands Fonds voor de Film. Het fonds wierp zich de afgelopen

jaren, door de van de figuur van de intendanten voor de publieks- en de artistieke film, op als coach / begeleider van scenarioschrijvers – een vermenging van functies die door het veld en het ministerie niet als wenselijk wordt gezien.

De Raad zou in zijn advies een inventarisatie en beoordeling moeten geven van de opleidingssituatie in de Nederlandse filmsector, afgezet tegen de situatie in het buitenland en gericht op toekomstige beleidsontwikkeling ter versterking van de ontwikkeling en de doorstroming van filmtalent.

Deze vraagstelling betekent een verbreding van de omschrijving uit de Filmbrief: talent wordt breder geïnterpreteerd dan alleen de kwaliteit van het scenario; er wordt een onderscheid gemaakt tussen (beleid gericht op) het ontwikkelen van talent en (beleid gericht op) het ontplooiën en (laten) doorstromen van talent; en er wordt niet alleen gekeken naar de speelfilmsector maar tevens naar de situatie bij de documentaire, de experimentele film en de animatie.

In de opmaat naar de advisering zal een benchmarkonderzoek worden uitgezet naar de huidige situatie, in vergelijking met het opleiding- en doorstroombeleid in andere kunstdisciplines en in andere landen. Referentie daarbij is een vergelijkbaar internationaal onderzoek uit 1993 dat aan de basis heeft gelegen van de oprichting van de twee werkplaatsen die de sector rijk is, te weten het Maurits Binger Film Lab en de werkplaats van het Nederlands Instituut voor Animatiefilm.

Na het benchmarkonderzoek (september – december 2006) zal de Raad april 2007 een advies uitbrengen.

cultuur

Raad voor Cultuur
Postbus 61243
2506 AE Den Haag
T. 070 - 310 66 86
F. 070 - 361 47 27
E. info@cultuur.nl
www.cultuur.nl

cultuur

cultuur